

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET

HIVATALOS

KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden pénteken egy iven és az egyleti tagoknak ingyen küldetik meg.

Nem tagok egész évre 4 frt, félévre 2 frttal fizethetnek elő, negyedéves előfizetés el nem fogadtatik.

Pénz- és értékküldemények az ERDÉLYI GAZDA KIADÓ-HIVATALÁHOZ (Dr. Hintz György, e. pénztárnokhoz), a lap szellemi részét illető közlemények az ERDÉLYI GAZDA SZERKESZTŐSÉGÉNEZ (Gamauf Vilmos, e. titkárhoz) czimzandók.

A hirdetési díjszabályzatot lásd az utolsó lapon.

Szerkesztő bizottság: elnök **Paget János**; Berde Áron, Szabó Samu, Szentgyörgyi József, Vörös Sándor, felelős szerkesztő: **Gamauf Vilmos**.

Tartalom. A községi bikatartásról. — Ki korán kel, aranyat lel. — Mi az oka, hogy oly nagy mérvet öltött a praevarikálás? — A trágya alkalmazása. — Olesó méh kaptár. — Gazdasszonyaink nem tudnak burgonyát főzni. — A magvizsgálat érdekében. — Baromfi-dög ellenszere. — Die landwirthschaftlichen Maschinen und Geräthe s. a. t. (könyvismertetés.) — Ménkiosztás az erdélyrészi területen. — Meghívó. — Mellékletünk. — Piaczi árak. — Hirdetések.

A községi bikatartásról.

Hogy a községi bikatartás az erdélyi országrészben mennyire el van hanyagolva, azt tán bizonyítanunk is felesleges és legfőbb ideje, hogy a törvényhatóságok szarvasmarhatenyésztésünk felvirágozása érdekében e tekintetben érélyes lépéseket tegyenek.

A Királyhágón inneni megyék közül Udvarhely megértve a kor intő szavát „A szarvasmarha tenyésztés érdekében tartandó tenyészvikák minő- és mennyisége iránt“ szabályrendeletet alkotott, melyet ezennel — néhány igénytelen megjegyzéssel kísérve — bemutatunk és a többi t. törvényhatóságoknak teljes figyelmükbe ajánlunk:

„1. §. Minden község, melynek tehén-állománya a 80 darabot meg nem haladja köteles 1, — melyben 80—150 tehén van 2, — azonfelül pedig minden 100 db. tehén után 1—1 hágó képes bikát tartani.“

Ezen megállapított arányra nézve azt tartjuk, hogy az még mindig elég kedvezőtlen. Jelenleg az erdélyi országrészben 139 tehénre esik 1 — néha hágóképesnek sem nevezhető — bika, evvel szemben tehát a haladás kétségkívüli, de a vemhességi százalék kétségkívül még nagyobb mérvet öltene, ha mint a bajor törvény megszabja 60 tehénre tartatnék egy jó bika.

„2. §. A tenyész bika legyen eredeti magyar vagy más kitünő faj, ép testalkatásu, öröklő hiba nélküli, tenyésztésre

tökéletesen alkalmas és legalább 3 éves és 6 évesnél nem idősebb.“

E pontban a „vagy más“ záradékot tenyésztési szempontból felette veszélyesnek tartjuk, mert egyesek kénye kedve szerint oly zagyvalék jöhetne létre, mely a vidék tenyésztési hírnevét csakhamar végképp megrontaná. Községi bika itt nálunk csak erdélyi- magyar fajtából való lehet, magántenyésztők tegyenek a mit tetszik. Az életkor maximumát meghatározni nem kívánatos, mert épen a magyar bika az, mely néha legjobb sikerrel 7, 8, 9 évig is elszolgál, kár volna azért a holt betű miatt 6-ik évében absolute kizárni, annyival is inkább, mert kitünő jó bikát nem könnyű szerezni és ugyancsak meg kell becsülni.

„3. §. Minden szolgabírói járás főhelyén évenként martiushó elején hivatalos tenyészbika szemle tartatik, hová kivétel nélkül minden községi bika, valamint egyes tulajdonosok azon tenyészvikája, melyet a községek akár díjfizetés mellett, akár a nélkül hágatásra használnak, vagy kölcsönöznek, vagy végre, melyet a tulajdonos nem kizárólag csak saját tenyésztési czéljaira akar használni, egy választmány általi megvizsgálása végett elővezetendő.

„4. §. A törvényhatóság minden szolgabírói járás számára külön kiküld egy ily választmányt 3 évi tartamra, mely áll a járási szolgabíró elnöktele alatt két értelmes tenyésztőből és egy állatorvosból.“

Ezen intézkedéseket — feltéve azoknak pontos és szigoru végrehajtását, — a legnagyobb helyesléssel kell fogadnunk, csak azon szerény kérdést koczkatjuk, hogy kerül-e majd minden járásban egy állatorvos? mert ugy látszik ezen üdvös szabálynak intentiója oda megy ki, hogy járásonként legalább egy-egy állatorvossal rendelkezünk!

„5. §. Ezen választmány megvizsgálja az elővezetett tenyészvikákat aziránt, valjon a 2. §-ban elélt feltételeknek megfelelnek-e?

Azon bikák, melyek tenyésztésre alkalmasoknak találtnak, egy minden évre külön meghatározandó jeggyel megbélyegeztetnek, ezen jegy nélkül 10—50 frtnyi büntetés terhe alatt semmiféle bika hágatásra nem használhatók.

6. §. A kiküldött választmány eljárásáról rendes jegyzőkönyvet vezet, határozatait szótöbbséggel hozza, érvényes határozathozatalra legalább 3 tag jelenléte szükséges, a választmány határozata ellen 8 nap alatt a törvényhatósági bizottsághoz lehet feljebbvezni, melyet az illető járási szolgabíró a levéltárban őrzött jegyzőkönyvvel felszerelve köteles beterjeszteni.

Az eljárási módokat helyeselve, csak azt jegyezzük meg, hogy a felfolyamodás a közigazgatási bizottságnál tán gyorsabb elintézés nyerne!

„7. §. A választmány által visszautasított bikát addig, míg a fellebbezés ellátatik, hágatásra használni 10—50 frtig terjedő pénzbüntetés terhe alatt nem szabad.

8. §. A községek kötelesek a hibásnak talált és visszautasított bika helyett 15 napok alatt másikat venni, úgy hasonlóképen, ha a szemle alkalmával elegendő számú bikájuk nem volna, vagy a más módon támadott hiányt 15 nap alatt pótolni.

Az így beszerzett új tenyészbika a 4-ik §-ban kijelölt választmánynak vizsgálatra 8 nap alatt bemutatandó és ha alkalmasnak találtnak, megbélyegeztetik, az ez ellen vétők 10—50 frtig büntetnek.

A megelőző pontok haatározatai általában véve elég szigorúak, de egy szóval sincs említve, hogy mi történjék a visszautasított bikával? nézetünk szerint vagy az, hogy rögtön hizlalóba vagy mézárszékre adassék, vagy az, a mi haladottabb országokban szokás és minden ellenőrizésnél többet ér, hogy t. i. az ilyen tenyészképtelen bikát hiva talból kih erélik!

„9. §. A járási szolgabíró felelősség terhe alatt hivatva van ezen szabályrendelet pontos végrehajtása felett örködni és annak megsértői ellen I fokulag hivatalból eljárni, a járási szolgabíró ezen határozatai ellen 15 nap alatt az alispánhoz lehet folyamodni.

A különben is nagyon elfoglalt szolgabíró helyett a felügyeletet helyesebben az állatorvosra kell bízni, annnyival is inkább, mert a bika időközben is tenyészképtelenné válhatik, a mit minden esetben constatálni vagy megvizsgálni a szolgabíró alig lesz képes. Württembergben a járási állatorvos a hágó bikákat évente legalább kétszer megvizsgálni és azokról jelentést tenni tartozik, csakis ily eljárással lehet a szükséges ellenőrzést gyakorolni.

A még hátra levő három cikkely következőleg hangzik:
„10. §. A büntetésekből befolyó összegek a járási szolgabíró által takarékpénztárba vagy népbankba gyümölcsözőleg elhelyezendők és az erről vezetett nyilvántartási napló minden év január 1-én és július 1-én az alispánnál bemutatandó.

„11. §. A gyümölcsözőleg elhelyezett büntetéspénzek egy későbbi szabályrendelet alapján megtartandó szarvasmarha kiállitásnál leendő jutalomdíjak alapjául fognak szolgálni.

„12. §. Ezen szabályrendelet 1876 évi martius hó 1-én lép életbe.

Tán nem lett volna felesleges a szabályrendeletben intézkedni az iránt, hogy a községi bika a csordával járjon-e, vagy pedig istállóztassék? mert „autonom“ községeink egy része tán alig adhat e kérdésre helyes választ. Tény az, hogy külföldön a bika nem jár a csordával!

A bikatartás mikéntjéről intézkedni, a községnek tartozik jogkörébe. Erre nézve többféleképp lehet eljárni: gazdagabb község saját költségén szerzi be és látja el a bikákat és azoknak ápolóját rendszeres fizetésben részesíti. Más mód az, hol a község szerzi a bikát, de egy vállalkozó tartja és ezért vagy pusztán kézpénzt vagy a hágó pénz mellett még lakást, egy darab földet és rétet s. a. t. kap. Oly esetet is tudunk, midőn a vállalkozó a bikák darabjéért 200 frtot nyer egyszer és mindenkorra és tartozik ezért a kellő létszámot fenntartani. Azt hisszük, hogy bikaszerzés céljából pénztintézetek is hajlandók volnának a folyamodó községeknek részletfizetésre méltányos kölcsönöket engedélyezni, mely kedvező alkalmat teljes készséggel kellene megragadnunk, mert a bika-hiány okozta baj sokkalta nagyobb, mint hinnők. A statisztika körlehetetlen számai bizonyítják, hogy erdélyi országrészünkben 100 tehén közül hatvanhét marad meddő, nagy részt azért, mert nincs elegendő hágóképes bikánk és így a deficit, melyet borjukban évente szenvedünk nagyon mérsékelt számítással is **három millió forintra** tehető. Az erdélyi gazdasági egyesület e fontos kérdést évek óta beható figyelemmel kíséri és már több ízben a kormányhoz, legujabban pedig a törvényhatóságokhoz fordult, hogy a mindinkább növekedő bajnak mielőbb eleje vétessék.

Ki korán kel, aranyat lel.

Sok embernek kedves szokása éjfél felé fenn lenni, éjfél felé dolgozni, az időt játékkal vagy egyéb nem sokat érő teendővel tölteni; reggel pedig ágyában nyújtózva későn kelni. Gazdai szempontból ez megrovandó szokás. A későnkelő a nappal egy negyedét veszti, szeme nem gyönyörködik a kelő napnak szimpompájában, nagyszerűségében és nem élvezi a hajnali levegő üdítő hatását. Drága mulatság a későnkelés, mert az illető álmos ember pénzével egészségével fizet.

Nappali munkában elfáradt test megerőltetés nélkül nem virraszthat. Éjjeli pihenés után vagyis reggel ember és állat erőteljes állapotban bármely munkára alkalmas, de nagyobb erő-kifejtésre képes, mint a napnak későbbi szakában.

A gazdának mindennap akkor kell fekhelyét elhagynia, midőn az étetés ideje kezdődik. Felkelés után első utja az istállóba vezet. Ha a béres és többi cselédség tudja, hogy gazdájuk ha nem is minden nap, de hetenként 3—4-szer megjelenik annak idején az istállóban, renndhez szoknak és tisztára vakarják kezükre bizott állataikat.

Némely gazda csudálkozik, hogy ökre lova még annyit sem dolgozik mint szomszédjác, abrak és egyéb takarmány csak úgy jár ki, mint szomszédja állatainak, az öreg béres, hajdu vagy egyéb felügyelő ugyanakkor költi fel cselédjeit, mint szomszédja s mégis minden állat gyenge állapotban éhen-szomjan, vakaratlanul hagyja el istállóját. A hajdu ugyan felkölti a kocsist és béreseket s azután lefekszik. A példa követőre talál.

A kocsis és béresek tele hányják a jászlat és félre húzódnak míg a befogás ideje nem következik. Ha a gazda megjelenik az istállóban senkisem fog felkelés után lefeküdni, hanem mindenki kötelessége után lát és az állatok épp oly jó karban lesznek, mint a szomszédé.

A gazda szeme hízalja az ökröt.

Minden gazda tudja és tapasztalja, mennyi fáradság és rendelkezés után állanak cselédjei, napszamosai munkába és mennyi időbe kerül míg valamely munka helyesen megindítható. De mi történik akkor, ha a gazdaság feje, a munka megindításakor reggeli álmát alussza? csavargás és időtöltés. De minden feleslegesen tett lépés és minden haszontalanul eltékoztott perc a gazdának pénzébe kerül.

Este ugyan kiadható a parancsolat, de az idő reggelre változik és estői rendelkezésünk kivihetetlennek bizonyul, vagy neveltségessé válik.

Jó kedvű kaczagásban törnének ki láttára annak, hogy a nyul kergeti az agarat, de nem ép oly kaczagásra méltó eljárás az is, ha a béres, vagy egyéb felügyelő reggeli álmát zavarja gazdájának, kikérvén annak rendeleteit?

Ne légy gazda, vagy nem érdemled meg a gazda nevet, ha a reggeli álmot számítod a legkedvesebb foglalatosságaid közé.

Vannak lelkiismeretes megbízható felügyelők, kik pontosan végzik kötelességeiket, de azért a gazda tulságosan ne bízzék senkiben, hanem győződjék meg emberei munkásságáról, a szájhősöket pedig kerülje, ítélje cselekedeteiket, mézes mázas öndicséretteljes szavaik hallattára forduljon el megvetéssel.

Azt hiszem be van bizonyítva, hogy szorgalmas gazdának legfőbb erénye a koránkelés, de a gazdasszony se maradjon ám hátra. A szolgálók rendesen még álmosabbak a férfi cselédnél, pedig konyha, kamara, pincze mind reájuk vár. A mely házi asszony ágyba költi el reggelijét, vagy szolgálója által költeti magát, azon házban rend, tisztaság, előhaladás helyett, zürzavart, piszkot és minden munkávali megkésést fogtok találni.

Szerencsés azon gazda, kinek neje ébren alszik, gyorsan kel és többre becsüli háztartásának rendes menetét a reggeli álmánál. A gazdagság elpárologhat, de a házias nő takarékoságával nagyobb kincs, bármely dús hozománynál.

Ti gazdák pedig, kik párnák között szerettek még nap felkelte után heverészni, számítsátok ki alvástok díját. A mely gazdaság naponta husz embert foglalkoztat és minden ember rendelkezőjének álmosága folytán csak egy órával alszik többet 240 munkanapot számítva teszen egy évben 4800 órát! Mily óriási munka mulasztás: Ha nem tartjátok szégyennek a sok alvást, győzzön meg bennetek e számok kérlelhetlensége arról, hogy: Ki korán kel, aranyat lel.

Ébner Sándor.

Mi az oka, hogy oly nagy mérvet öltött a praeverikálás?

Ha valaki az erdélyi jószágok belső életébe fűrkésző tekintetet vethet, annak kétségkívül a határkerülők (pásztorok) czélszerűtlen felhasználása fog szemébe tűnni. Az erdélyi jó-

szágokban ugyanis (értem, hol a jószág tagosítva van) azt tapasztaltam, hogy a kerülőktől következőket kívánják: legyen ő felelős a kezére adott birtokról vagy annak egy részéről, legyen ő a jószág legolcsóbb cseléde, legyen első béres, legyen mindennap bel- vagy külmunkában, járjon a szomszéd jószágokba, vásárokra s. a. t. Össze fér-e mindez egy felelős ör valódi teendőjével? bizonyára nem, pedig az erdélyi jószágok nagyobb részében így van és midőn az ember az illetőket lépten nyomon panaszkodni hallja a nagy mérvet öltött kártevésekre nézve, kit fog hibáztatni? Én első sorban mindenestre magát a birtokost, miért kívánja, hogy pásztorra mindenütt legyen, csak rendeltetési helyén nem! Vonhatja-e ilyenkor felelősségre? . . . felelet: nem; és mi lesz ennek következménye? az, hogy az illető ör egész nyugodtan fogja az őrizetére bizottakból ugys nagyon csekély fizetését sokszorozni, meg lévén benne azon tudat, hogy felelősségre azért senki sem vonhatja s így ő lesz az első tolvaj.

Említett ok elég volna arra, hogy a pásztor-t-soha rendeltetési helyéről el ne vonjuk, mert ha szorosan vesszük, habár letaroltattak széna és gabona, egy pásztornak mégis mindig marad teendője künn a tagban, ott van az őszi vetés, hogy azt ne legeltessek, ott van az erdő, abban vad alma, makk, eszközfű, szárazság, ott van a nád, ezeket mind őrizni kell, vagy talán ujjonnan ásott sánczok martjai, a tag körül ültetett ákác s. a. t. továbbá kötelességévé teheljük felügyelni, hogy a táblákon a vízvezető barázdákat vizsgálja, azokat tisztítsa, hogy a rohanó hólevet majd képes legyen kellő gyorsan levezetni, mi ha nem történnék, a hólé vagy a növények tövéről mosná le a földet, vagy pl. meredekebb fekvésű táblákon vízmosságokat csinálna, mi azon kívül, hogy egy darab vetést elmosna, még a táblát is megcsufolná; továbbá kötelességévé tehetjük, ha pl. öntözött rétünk van, hogy a zsilipeket mindig szemmel tartsa, hogy azokon a netalán szükséges igazítás maga idejében, midőn a víz kevés, végrehajthatassék.

Hibásak azonban maguk a pásztorok is, kik többnyire azon helységbeli szegény gazdák, munka kerülők, kik saját gazdaságukat elhanyagolják az uraságiért és az uraságit, mikor csak lehet s szerét tehetik mellőzik a sajátjokért és a kiktől sok is lenne kívánni, hogy sógort, komát lopáson érjenek!

Hibásak az egyes községek, kik nem állítanak össze rendes csordát s a mellé felelős csordapásztorokat, hanem mindenkinek egy két tehenét külön-külön gyerekekkel, elfajult suhanczokkal kell őriztetnie, kik nem, hogy őrizkednének a tiltott helytől, de készakarva magok hajtják belé marhájukat.

Hiányosak végre mezei rendőrségi törvényeink; de ha van is egy pár paragrahus ezen visszaélésekre . . . nincs ki azokat kellő erélylyel keresztül vigye.

Véleményem szerint a kerülőket illetőleg a következőket kellene szem előtt tartani:

1. Adassék a kerülőnek olyan fizetés, hogy ne legyen kénytelen (épen ő, mint ör) lopni.
2. Oda kell törekedni, hogy ne legyen azon helységbeli.
3. Háza legyen a tagban.
4. Rendeltetési helyéről csak lehető legtrikábban és mindig csak incognito vonassék el.

5. A helységről soha el ne távozzék, vagy ha néha kénytelen azt tenni, mindig helyettesítője legyen és ez nyilvántartassék.

6. Nyári nagy munkáknál, hol az őrizete alá adott táblákban dolgoznak, oda lehet szólítani ugyan, de csakis hogy felügyeljen, nem pedig hogy dolgozzék, mert így hamar elbágyad és nem hogy a munkásokat serkentené, de rossz példát mutat. Azonkívül nem is kívánhatni, hogy naphosszat dolgozzék, éjjel pedig örköljék.

7. Minden kártevő megfogása alkalmával bámi csekély díjjal jutalmaztassék.

Ha ezen elszámolt pontokat megtartottuk, úgy a

S-ikat szigoruan követelhetjük, hogy az őr legyen a kár megtérítése terhe alatt felelős.

Az előszámláltak mindegyike igen könnyen teljesíthető s csaknem nélkülözhetetlen kellék különösen oly vidékek részére, hol a kártevés büne gyökeret vert és ragályszerűleg harapózik tovább.

Biró Géza.

A trágya alkalmazása.

A föld termőerejének kimerülése a mivélés folytán hamarabb beáll:

a) a laza, könnyű talajnemeken, mint a kötött, nehéz, agyagos talajon;

b) hamarabb a magas, száraz, lejtős fekvésnél, mint az alacsony nedves rónán;

c) vékony termőrétegnél és sekély, fölületes szántás mellett hamarabb, mintha a földréteg vastag és a mivélés mély;

d) egy s ugyanazon fajú növény mivélése mellett hamarabb, mintha több fajú növény felváltva természetik rajta.

A trágyázást tehát ezek tekintetbevételével alkalmazzuk.

Közép minőségű földeken és a kalászos s kapás növények szokásos felváltott mivélése mellett a termékenység már biztosítva van, ha a trágyázás rajtok rendszeren és illőleg minden ötödik hatodik évben megfordulhat.

Ha az öszvetés alá szánt ugart télen trágyázzuk meg, hogy az első szántással alászántunk, ne hordjunk érett trágyát, mert ennek legtáplálóbb alkatrészei vesznenek el addig, míg a vetőmag a földbe kerülne. Ugarlással alászántani legjobb a fél-érett trágya, melyet legkönnyebben és legjobban úgy nyerünk, ha a trágyát a pajtákból és aklokból télen át egyenesen az ugarra visszük, ott nagy esomókba összerakjuk és közvetlen az első szántást megelőzőleg hordjuk szét és terítjük el. Ellenben, ha a trágyát a velő szántással akarjuk eltakarni, akkor már okvetlen érett legyen, mert különben a növények első fejlődésére — mikor pedig leginkább kell — nem tud elég tápanyagot adni s ezen kívül az öszi vetés a friss, el nem rothadt trágya által felemelt földben télen át könnyen kivészhet.

Ha búza alá trágyázunk, soha sem jó a trágyát kupacokba rakni, mert a búza a kupacok helyén tulkövéren fejlődve megdől s lóhássá válik. Rakjuk a trágyát a földnek valamely végén vagy egy-két dombosabb helyén nagy esomókba.

Porhanyós, homokos földre jól megért trágya kell; a kötött, hideg, nedves fekvésű földre ellenben jobb hatással van,

ha a trágya kevésbbé érett. Hogy egyébiránt egy szekér szalonnás, jól megrothadt trágyának erősebb hatása van, mint ugyanannyi kevésbbé érettnék, ez magától értetik; de másfelől nem kell szem elől téveszteni azt sem, hogy az olyan szalonnás trágya azon erejéből, melyet akkor birt, midőn a rothadásnak még csekélyebb fokán állott, tömegének csökkenése mellett most már nagyon sokat veszített, a tér pedig, melyet vele meg lehet trágyázni, nagyon kicsiny lesz. Egyáltalában a trágyának szalonnássáig való megérlelése veszteséggel jár.

A kötött, hideg földet ritkábban, de egyszerre jó erősen meg kell trágyázni; ellenben a meleg természetű, porhanyó földnek gyengébb, de gyakoribb trágyázás kell.

Kaszáló helyek trágyázására teljességgel nem jó az istálló trágya, míg tökéletesen el nem rothadt és korhannyá nem vált, mert a zsenge fű növést el nyomja, a levél kifejlődését gátolja és a takarmánynak rossz izz ad. Legjobb réti trágya a por alaku: hamu, iszap, baromfi ganéj, guano, mész, hatalmas réti trágya-szerek.

Hasznosabb a réteket inkább gyengébben, de gyakrabban trágyázni. A lejtős helyek magasabb részeit mindig erősebben kell trágyázni, mint az alantibb részeket.

Kaszálókra úgy a composzt, mint az istálló trágyát ösz végén hordjuk ki, hogy a hó alatt felolvadjon, jobban a földhez simuljon és a növények gyökereihez juthasson. A kaszálókra tavasszal hordott trágyának hatása egészen az időjárástól függ, és száraz tavasz esetében a legerősebb trágyázás is majd semmi eredményt sem ad.

A trágyalé legnagyobb eredménnyel rétek trágyázására alkalmazható. A trágyalevet mindig vízzel felhigitva és teljes összemérés után kell használni.

Kimerült agyagos talajnál a trágya hatása az első évben alig vehető észre; ha tehát az olyan földben kövér talajt igénylő növényt akarunk természetni, a trágyázás után vessünk abba valamely más kevesebb táperővel is megelégedő növényt és csak a második évben azt, melynek kedvéért tulajdonképen trágyáztunk volt.

A trágyát mélyen leforgatni soha sem szabad, de ha azt az ugarlással szántjuk alá, a forgatást nagyobb mélységben kell tennünk, hogy a trágya ne kerüljön megint a föld színére.

Mindennemű trágya elterítésénél főszabály, hogy egyenesen történjék; ez okból a trágya halmokat az elterítés előtt kapával jól össze kell aprózni.

Szentkirályi Árpád.

Olcsó mész kaptár.

Ha olcsó mész kaptárokat tudunk elő állítani, akkor a Dzierzon vagyis az okszerű méhészetet illetőleg semmi elfogadható ellenvetést tenni nem lehet. Nem, mert határozottan könnyebb a kezelése, mint a kásos méhészeté. Hogy is ne volna könnyebb, mikor ezen rendszer mellett a kaptár egész belseje szét szedhető, átvizsgálható; még akkor is czélszerűbb, ha előtünk még semmi sem fedeztetett volna fel; mert az egyszerű, gondolkozó elme lassan-lassan el tudna igazodni. Főtényező tehát az, hogy a lehető legolcsóbb kaptárokat iparkodjunk

előállítani. Ajánlottak e tekintetben már többfelét u. m. szalmából, papirosból, tőzeggől.*) Deszkából is készíttetnek kaptárok, de nem olcsók; meg kísértem tehát én, hátha sikerülne. Ugyanis: a kereskedésekben igen olcsón, azt hiszem 50 krért is lehet oly kisebbszerű rakládát (Verschlagot) kapni melynek deszkája, hogy milyen vastag, nem lényeges, lehet $\frac{1}{4}$ hüvelyktől 1 hüvelykig = 6—26 mm. vastag. De a lényeges az, hogy oly széles és oly magas legyen, hogy kereteink beleférjenek. Az általam a „Gyakorlati Mezőgazda“ mult évi folyamában leirt rendszer szerint kell lenni a külső világának 10 hüvelyk 5 vonal = 274 mm-nek; tehát a belső világa 9 hüvelyk 9 vonal = 257 mm. legyen. Ha szélesebb, nem baj, abból lehet keskenyebbet csinálni. A hossza pedig legalább 16—17" = 430—450 mm. legyen. Hyen szélességű rakládába a kereteket felülről bele aggatván a 2—3" széles és 10" 5" hosszú deszkácskákkal befedvén — a tetejét ráteszszük, sárral betapasztjuk és kész a kaptár.

Azonban czélszerűbb, ha belső világa mintegy negyed hüvelykkel = 6—7 mmel szélesebb és akkor hosszában oda szegezünk két oldalról egy-egy 6—7 mm. vastag lécezkét, a mire a kereteket felaggaszuk. Még czélszerűbb, ha a fenti szélesség mellett, körül oly párkányzatot szegezünk, mely mintegy 6—7 mm.-rel feljebb áll a rakláda oldalainál. Fedett, ernyős méhesben ugy is megteszi, ha télire hűvös kamrába helyezzük el méheinket. De ha a szabad ég alatt tartjuk télen, nyáron, akkor szükséges kívülről zsopp szalmával körül bélelni, mely zsopp szalmát oda szegezett lécekkel vagy sodronnyal lehet leoszorítani. Én nem vagyok faragó ember, de e kaptárt magam is megtudom csinálni és kívánatra mintául bárkinek küldök belőle.

Dömötör László.

Gazdasszonyaink nem tudnak burgonyát főzni.

Ezen állításon csak itt a lapban, de nők társaságában kockáztatni nem volna bátorságom, mert tudom, hogy valamennyi fellázadna ellenem s jaj volna akkor szegény fejemnek. Hogy azonban állításom még is igaz, azt a következő eset fogja bebizonyítani. Egy házhoz vacsorára lettem meghíva, a többi ételek mellé hoztak az asztalra egy asztalkendővel betakart tál burgonyát is. Mint vendégnek nem lett volna illő megmondanom, hogy a burgonya nem jó, de a házi asszony maga is meggyőződve arról, mentségül felhozá, hogy az idej burgonya mind rossz, mire én azt állítottam, hogy a burgonya nem mindig rossz azért, mert magában rossz, hanem mert az asszonyok nem értenek annak főzéséhez. Nem is kellett ennél több, természetesen éles vita keletkezett, mely avval végződött, hogy fogadást ajánlottam, hogy ugyanazon burgonya általam megfőzve jobb ízű és parázsabb lesz. A fogadás elfogadtatott és én a burgonya főzéshez hozzáfogtam és mi lett az eredménye? az, hogy a burgonya csakugyan jobb volt és én a fogadást megnyertem. Miután önző nem vagyok és titkom elárulása a foga-

*) És vesszöből a nagyon olcsó és czélszerű kolozsvári Hut-terkast. Sz e r k.

dás megnyerésével bőven van megfizetve, más részt pedig ha titkomat közlöm, reményem lehet más alkalommal jobban főtt burgonyát ehetni, azt ezennel a világba bocsátani szándékom. Ha azt akarjuk, hogy a burgonya jó ízű és parázs legyen, nem szabad azt, csak közvetlen a főzés előtt megmosni, így megmosva hideg s egy kevésbé sós vízbe tesszük s főzni kezdjük; midőn a víz egy párszor felforrt és így a burgonya félig meg van főzve, a vizet a burgonyáról leszűrjük és más e czélra készen tartott szintén kevésbé sós forró vizet töltünk reá és ebben főzzük addig míg megfőtt, akkor a tüztől elvesszük és azonnal egy fél pohányi hideg vizet töltünk reá, ez által a burgonya meg- hasadozik. A viz azután leszüretik s a burgonya azonnal az asztalra, de takaratlanul tálaltatik. Ha a burgonyát nem azonnal, a mint a vizet leszürtük róla, adjuk az asztalra, ha az a konyhában leszüretlenül tovább állt, jó ízét elveszti. A takarás által pedig, miután a visszavert gőz a burgonyát kocsonyássá, vagy a mint mondani szoktuk szappanyossá teszi, néha a legjobb burgonyát is elrontjuk.

Kukta.

A magvizsgálat érdekében

a medgyesi gazdasági főkegyelet közelebről egy bizottságot küldött ki, mely hat magkereskedőtől hozatott összesen 28 féle luczerna, piros és sárga here, valamint francia perje magot behatóan megvizsgált és azt találta, hogy a 28 féleből csakis 13 külföldi, a berlini Metzről és a hildesheimi Wedekindtől hozatott próba felelt meg teljesen a várakozásnak. A csirázási képesség ugyan valamennyinél jó volt — 70—90% a mivel nagyon meglehet elégedni — de a belföldi magvak nagyon tisztátalanok voltak. Sok arankamagvat találtak a bécsi Berkowitsch veres heréjében, kevesebbet ugyanannak, valamint a prágai Frank és budapesti Frommer luczernájában, a soproni Meyne veres és sárga heréjében. Frankl luczernája és Frommer veres és sárga heréje egyáltalában felette tisztátalan volt. A bizottság elnöke, földmívelési iskolai igazgató Dr. Salfeld intí az erdélyrészi gazdákat, hogy vásárlandó magvaik beszerzésénél hasonló óvatossággal járjanak el.

Baromfi dög ellenszere.

A gazdaságban nem jelentéktelen veszteség az midőn — mint közelebbi időkben számtalan helyen történt és folyvást történik — az embereknel előforduló cholera-hoz hasonló jeleségű járvány következtén a baromfiak egymásután elhullanak és az egész tenyészde kiürül — A jó háziasszony látva a veszélyt, megsiratja akár hányszor a hulló kedves szép baromfiakat és megmentésükre áldozatkészen, panaszkodik, kérdez, de nem talál megmentőt, sikeres gyógymódot.

Ily esetekre némi szolgálatot vélek tehetni ha az 1866 évi „Falusi gazda“ 15 sz. lapjából idézem Sz. J. közleménye következő részét:

„Nem lehet nem figyelmeztetni a gazda közönséget azon orvosságra és óvszerre, melyet a baromfi dög ellenszeréül a legkielégítőbb sikerrel használtam és a kiknek ajánlottam szinte teljes sikerét tapasztalták. Ez áll aloé por és ricinus olajból

készült lapdacsockból. A készítési és használati arány ez: 1 lat aloë porhoz végy annyi ricinus olajat a mennyi annak lapdacesá alakításához szükséges (mintegy 8 kr. árut) a lapdacs alakításakor ujjadat finom lisztbe mártsd, ezen vegyitékből 16 lapdacsnak kell kitelni. Ebből a tyuknak 1, ruczának 2, pulykának 3, ludnak 4 lapdacs beadandó, ha gunnyasztanak vagy közelben baromfi dög hire hallatik. Ez egészséges baromfiaknak óvszer, betegnek pedig tapasztalt orvosság; ismétlése bizonyos időnként ajánlatos, mert teljességgel nem árt a legegészségesebbeknek sem.“

Ennyiből áll a közlöny javaslata és ezen gyógy- és óvszernek kívánt sikerrel alkalmaztatását én is többször, így a közelebbi napokban is tapasztaltam, azért hol szüksége mutatkozik, használatát nagyon ajánlhatom. **Gobóczy Károly.**

Könyvismertetés.

Die landwirthschaftlichen Geräthe und Maschinen s. t. b. von Dr. E. Perels. Bécs Faesy & Frick.

Az 1876-ik évben Philadelphióban tartott világiállítás gazdasági eszközeiről és gépeiről Perels tanár szakavatott jelentése megjelent egy tartalmas kötetben, mely tekintve azon körülményt, hogy nyelvünkön egy ily ismertetés nem várható, legközelebbi forrásul szolgálhat mindazoknak, kik a gazdasági eszközök és gépek kiállítását s ebben az annyira mozgékony és leleményes amerikaiak legujabb alkotásait megismerni ohajtják.

Igen érdekes bevezetésben ismerteti szerző az amerikai gazdasági gépészetnek irányát, mely főleg az emberi erő megkimélésére törekszik és e célra hozza meg minden ágban legváltozatosabb alkotásait; vázolja a találmányok és javítások sorát, mely majdnem egészen függetlenül a mérnökök és nem a gyárosok kezében van, az utóbbiak megvásárolják azokat az előbbiektől; föltünteti az amerikaiak ragaszkodását megszokott formáik és eljárásaikhoz, melytől nem szívesen térnek el; közli továbbá a gépek kiállításánál a technikai munka-megosztást, a gyártmányoknak forgalomba való hozatalát, a nyilvános próbák és versenyek igen nagy fontosságát és nem hallgatja el az amerikaiaknak a külsőségek iránti tekinteteit is, mely sok tekintetben nem kis árnyoldalul szolgál az ottani gépipar reálításának; csoportokban részletezi a kiállítás azon gazdasági eszközeit s gépeit és azon újításokat, melyek a mi viszonyaink között is megfigyelésre érdemesek.

A terjedelmes (248 lap) és tiszta rajzokkal (173 rajz) kísért szakavatott jelentésből a kiállítás ezen ágáról világos képet nyer az olvasó.

A jelentés a következő jelentésekre oszlik: I. Mótorok. (Járgányok. Gözgépek. Szélkerekek) II. Kézi eszközök III. Fogatos földmívelő eszközök. (Ékék. Boronák. Kultivátorok) IV. Vető gépek V. Arató és kapáló gépek. VI. Szénakészítéshez való gépek. (Gereblyék. Forgatók. Széna fel- és lerakódó készülékek. Szénasajtók VII. Burgonya kisedő. VIII. Cséplő és magtisztító gépek IX. Török buza hántó és morzsoló gépek. X. Tejkezelési készülékek XI. Gazdasági szekerek XII. Különbözők.

A munkából legkiválóbb fontosságú fejezet gyanánt az arató és kaszáló gépek jellemzését emelhetjük ki, mint olyant, mely úgy is, mint eredetileg amerikai találmánnyal foglalkozó részlet és úgy is, mint igen fontos javításokat ismertető fejezet ránk is közeli érdekekkel bír, mert tagadhatlanul legjobb arató gépeink nagy része ma is még Amerikából kerül át. Ellentétben ezzel különösnek fog tetszeni, hogy a cséplőgépek és egyéb gazdasági gépek hajtására a gőzerő mily kevéssé vétetik igénybe és ezen gép-ágazatban mennyivel fejlettebb gépeink vannak, mint ott a tengeren tuliaknak.

A mű egyáltalán érdekekkel bírhat úgy a technikusra, mint a gazdasági gépek fejlődése és tökélyesedése iránt érdekekkel bíró gazdára és ily kezekben élvezetes és tanulságos is leend.

V. S.

Ménkiosztás az erdélyrészi területen.

Sz. 10. Eln. 1877.

A főméltóságú földmívelés, ipar és kereskedelem ügyi m. kir. ministerium idei 939 sz. alatt kelt leiratával — a határnapok megjelölése mellett, a következő méntelepeken eszközleendő ménkiosztást rendelt el, u. m.

- 1.) folyó évi februárhó 19-én Rettegen.
- 2.) 20-án Déésen.
- 3.) 23-án Homorodon.
- 4.) 26-án S.-Szt.-Györgyön.

A midőn ezt köztudomásra kívántam hozni, felkérem egyszersmind a lótenyésztési ügy iránt érdekelt gazda közönséget, ezen az egyes fedező állomásokon elhelyezendő mének kiosztásánál megjelenni és a miveletnél részt venni szíveskedjenek. Kolozsvárt, 1877 februárhó 12-én.

Báró Bánffy Dániel,

az erd. központi lótenyésztési bizottmány elnöke.

Meghívó.

Az erdélyi gazdasági egylet 1877-ik évi februar hó 17-én d. e. 11 órakor r. k. **igazgató választmányi ülést** tart az egyleti irodában, (bel-középutca 13. sz. Gróf Mikó Imre háza), melyre a t. tagok ezennel tiszteletteljesen meghivatnak. Főtárgy: az egyleti köztelek költségvetésének tárgyalása és megállapítása.

Az elnökség.

Mai számunk mellékletét

helybéli előnyösen ismert magkereskedőnk és az erdélyi gazdasági egylet bizományosa **Tauffer Ferencz** magárjegyzékét melegen ajánljuk tisztelt olvasóink szíves figyelmébe.

Piaczi árainkat illetőleg

megjegyezzük, hogy Csik-Szereda, Fogaras, Seps-Sz.-György és Sz.-Udvarhely újabb heti vásáraitól tudósítást nem vettünk, a dévai gabnaárak 100 kilogrammonként vannak jegyezve. — **A hectoliter árának átszámítása a régi mértékre nagyon egyszerű: az összeg egy tizedrészt leütve, a maradék a gyakorlat igényeihez képest elég pontosan három véka árának felel meg. P. o. buza hectoliterje 800 kr., leütve a tizedrészt, 80 krt, marad 720. kr., mint három véka, tehát 240 kr., mint egy vékának ára!**

Felelős szerkesztő: GAMAUF VILMOS.

H I R D E T É S E K.

Felszólítás a t. cz. gazdaközönséghez!

Küzelebről kiadandó magárjegyzékem összeállításával foglalkozván, tisztelettel felkérek mindenkit, a kinek gazdasági magvai, u. m. luczerna, lóher, muhar, bükköny, lenmag, lenzab, borsó, kerti vagy mezei paszuly, mák, kanadai zab, kendermag vagy bármiféle más gazdasági magvai eladók, vagy pedig eladás végett bizományba adandók volnának, méltóztassanak engem személyesen felkeresni, vagy minta beküldése mellett levélben értesíteni. — Kolozsvárt, januárhó 1877.
(9) 4—12 **CSIKY IMRE**, fűszer-, mag- és ásványviz-kereskedő.

Jelzálogkölcsonöket

a birodalom bármely részében, telekkönyvezett nem tehermentes földbirtokra 1000 frttól a legmagasabb összegig 5½ és 6% kamat mellett törlesztésre, rövid idő alatt és 5000 frton felülieket még előnyösebb módozatok mellett gyorsan eszközöl, bővebb felvilágosítással készséggel szolgál.

(3) (4—26)

a hatóságilag engedélyezett általános „Ipar és keskedelmi ügynöki iroda“
Kolozsvárt, párisutca, 19. sz. saját ház.

(Értekezhetni személyesen vagy posta útján naponta d. u. 1—4 óráig)

(13) A kolosmonostori m. kir. gazdasági tanintézetnél megrendelhetők: (1—3)

Sor- szám	Fák, cserjék, dugványok:	Ár egyenként		Sor- szám	Fajták	Ár egyenként	
		frt	kr.			frt	kr.
1	Acer Negundo 5 éves	—	30	29	Salix viminalis bataviae 100 drb	—	30
2	Acer pennsylvanicum . . . oltás	—	40	30	„ japonica 100 drb	—	30
3	Aesculus Hippocastanum . 5 éves	—	60	31	„ babylonica 100 drb	—	30
4	Ampelopsis quinquefolia . 2 éves	—	10	32	„ laurifolia 1 éves	—	10
5	Caragana Altagana . . . 3 éves	—	20	33	„ sericea 3 éves	—	30
6	Forsythia suspensa . . . 2 éves	—	20	34	Sophora japonica 3 éves	—	20
7	Fraxinus excelsior monophylla	—	40	35	Tamarix gallica 3 éves	—	30
8	Gleditschia triacanthos . . 4 éves	—	30	36	Thuja orientalis 4 éves	—	50-100
9	Juglans americana nigra . 4 éves	—	40				
10	Lonicera tatarica 2 éves	—	15				
11	Morus alba 2 éves	—	10				
12	Philadelphus coronarius . 3 éves	—	20				
13	Pirus malus Toringo . . . 3 éves	—	30				
14	Pirus malus spectabilis . 3 éves	—	30				
15	Populus fastigiata 3 ^m magas 3 éves	—	30				
16	Populus canadensis . . . 2 éves	—	20				
17	Prunus Mahaleb 3 éves	—	10				
18	Prunus padus aucuboefolia oltás	—	50				
19	Prun. Malaleb 1 év. 1 m. magas 100 drb	2	50	1	Brownells beauty	—	30
20	Prun. mirabolana 1 év. 1 m. magas 100 drb	2	50	2	Comptons suprise	—	30
21	Ribes aureum 3 éves	—	15	3	Early Gem	—	30
22	Robinia pseudoacacia, bella rosea oltás	—	50	4	Extra early Verimont	—	30
23	Robinia pseudoacacia, 1 éves 1 m. magas, 100 drb 80 kr. 1000 drb	5	—	5	Hundred fold flucke	—	30
24	Rubus Idexus, kétszertermő . . 100 drb	2	—	6	Óriási homok burgonya	—	20
25	„ „ „ „ „ „ „ 100 drb	2	—	7	Red skin Flourball	—	30
26	Salix uralensis 100 drb 30 k.	—	—	8	Regent	—	15
27	„ vitellina aurea 1000 „ 2,50 kr.	—	—	9	Rózsa, korai	—	20
28	„ viminalis canabina 10,000 drb	20	—	10	„ késői	—	30
				11	„ fehér, korai	—	30
				12	Százhangyama, piros	—	15
				13	„ fehér	—	15
				14	Snowflake	—	30
				15	The king of the earlyes	—	30
				16	Variegated golden Gem.	—	20

Burgonya fajták:

Az összes fajok együttes megrendelésénél 1/2 kilo 25 kr.

Megrendelések: „A m. k. gazdasági tanintézet igazgatóságához“ intézendők.

(11) Szőlővessző eladás.

2—3

Alólirt a legajánlatosabb olasz (wälsch) riesling nevű borszőlőből 300,000 darab vesszőt ajánl következő árban:

3 éves gyökeres vessző ezere loco Zám	16 frt 50 kr., loco Bonyhád	14 frt — kr.
2 „ „ „ „ „ „ „	16 frt — kr., „ „	13 frt 50 kr.
1 „ „ „ „ „ „ „	13 frt 50 kr., „ „	11 frt — kr.
sima vessző 18—20"-es ezere „ „	5 frt 50 kr., „ „	4 frt — kr.

Jegyzet. Zám és Bonyhád vasuti állomások. Pakkolásnál csak saját költségemet számítom.

A vesszők valódisága-, épsége- és szépségéről felelek.

Zám, 1877 januárhó 27-én.

Teljes tisztelettel
Vogt József.

Gazdáknak és községeknek!

(12)

Az erdélyi országrészben

3-3

WALSER FERENCZ ur

budapesti gép- és tűzoltószerek gyára és harang-öntődjéje

KOLOZSVÁRT belmonostorutca 12. szám alatt raktárt nyitott, hol kellő számban és minőségben **kocsifecs-kendők, mozdonyfecs-kendők, kisebb községi s targonczás szivattyúk** láthatók és kaphatók, mire nézve felkérem a t. gazdákat és községeket, hogy azokat megsejmelni vagy azokról levél útján nyújtandó bővebb felvilágosítást szerezni ne terheltessenek.

A kitünő jó gyártmányoknak legolcsóbbra szabott ára mellett egyes birtokosoknak és községeknek

kellő biztosíték esetén huzamosabb időre szóló részletfizetéseket is engedélyezek.

Egyszersmint ugyancsak községeknek és egyházi kegyuraknak ajánlom Walser Ferencz urnak kitünőknek ismert **harangjait**, melyek minden kívánt nagyságban és minőségben teljesen felszerelve rendelhetők.

Kolozsvárt, 1877 februárhóban.

Teljes tisztelettel

Bosch Károly Gusztáv.

Tauffer Ferencz magkereskedése Kolozsvárt, ajánlja:

Gazdasági, kerti és virág magvak raktárát, Mayer-féle **Trieurs** konkoly, bükköny és zab **választó gépeket, törökbuza fej-tőket, szelelő és választó rostákat**, Mayer-féle általánosan kitünőnek ismert kovácsolt vasból készült kézi, ló és vizerőre alkalmazható **cséplőgépeket, gabonás zsákokat** nagy választékban.

Saynor, Cooke és Ridal-féle **kerti eszközöket**, u. m. oltó, szemző, metsző késeket, ollókat, ásókat.

L'homme-Leffort-féle francia faviaszt és fahéjt különböző minőségben.

(1.)

(7-52)

P i a c z i á r a k.

A h e t i v á s á r		Egy hectoliter (=70 kupa)						100 kilo		1 köbméter	1 kilo
h e l y e	napja	tiszta buza	elegy buza	roz s	árpa	zab	törökbuza	széna	szalma	tüzifa	marhahús
á r a k r a j o z á r o k b a n											
Beszterce	febr. 6.	950	850	460	—	230	325	280	110	320	28
Brassó	febr. 9.	890	695	550	360	235	390	235	100	360	32
Csik-Szereda	jan. 31.	834	672	510	450	200	450	400	180	125	24
Déva	febr. 13.	840	750	540	—	225	320	580	155	200	32
Déva	febr. 10.	900	800	780	500	640	520	460	150	136	32
Erzsébetváros	febr. 10.	760	660	580	—	340	330	300	160	300	32
Fogarás	dec. 14.	775	680	450	450	200	425	140	30	—	24
K.-Fehérvár	febr. 10.	876	676	610	—	326	350	350	170	300	36
Gy.-Sz.-Miklós	febr. 10.	775	550	500	450	200	450	130	25	—	24
Kolozsvár	febr. 15.	820	600	565	—	206	370	280	160	450	38
M.-Vásárhely	febr. 8.	800	550	520	240	220	300	220	40	380	34
Naszód	febr. 8.	1000	830	665	265	200	330	200	100	250	28
Nagy-Enyed	febr. 8.	900	700	550	—	275	335	310	100	235	36
N.-Szeben	febr. 13.	890	750	580	500	260	350	160	110	350	38
Segesvár	febr. 8.	760	600	550	—	230	360	130	80	230	32
S.-Sz.-György	febr. 5.	850	800	530	400	240	400	220	100	250	28
Szamosujvár	febr. 12.	875	580	590	—	245	370	350	75	500	30
Sz.-Régen	febr. 8.	810	620	600	360	245	340	280	150	235	34
Sz.-Udvarhely	febr. 6.	850	700	600	—	250	425	250	40	200	32
Torda	febr. 10.	1100	800	525	—	275	319	380	40	300	34
V.-Hunyad	febr. 10.	800	600	540	—	250	480	200	100	300	36

Mellékletek

100 darabonként 1 forint 40 krajával számítatnak.

A hirdetés szövegét a t. megrendelők minden külön díj nélkül teljes szerint akarhányszor változtathatják.

Az „Erdélyi gazda“ hirdetési díjszabályzata.

A kívánt tér megnevezése	1 1-3 1-6 1-12 1-18 1-24 1-30 1-36 1-42 1-52										
	széri hirdetésnél										
f o r i n t											
$\frac{10}{16}$ v. egész oldal	12	33	64	120	170	216	260	290	320	360	
$\frac{5}{16}$ v. fél „	6	17	32	60	90	110	130	150	160	180	
$\frac{4}{16}$ v. negyed „	4	9	16	30	45	55	65	75	80	90	
$\frac{2}{16}$ v. nyolczad oldal	3	5	9	16	24	30	35	40	45	50	
$\frac{1}{16}$ v. tizenhatod „	2	3	5	9	15	18	20	23	25	27	

Ezenkívül 30 kr. bélyegdíj annyiszor, a hányszor a hirdetés megjelenik.

Egyletünk t. tagjai és lapunk t. előfizetői 25% vagyis egy negyedrészen engedményben részesülnek, ha hirdetésük beküldésekor tagsági vagy előfizetői minőségükre hivatkoznak.